

Miðvikan

Komandi partur
Komandi tvær Miðvikurnar
verða um Bærentsenætt av Sundi

Myndirnar hjá Dollanum skaptu heimssøgu

Tað er greitt, at Dollin var tann fyrsti, sum tók tær myndir, sum høvdu avgerandi leiklut í herferðini móti Leopold kongi. Hildið hevur verið, at hesar søguligu myndir hava verið horvnar, men tað eru tær eftir øllum at døma ikki

2. partur

Óli Jacobsen

Tað eru skrivaðar fleiri ritgerðir um nýtslu av myndum í herferðini móti eirindaleysa stýrinum hjá belgiska konginum Leopold 2. í Congo. Niðurstøðan er, at hesar høvdu sera stóran týdning, tí her gekk sjón fyri søgn, hvussu fólk vórðu lamløstað. Hetta hevði stóra ávirkan saman við frásøgnum um ræðuleikarnar, sum myndugleikarnir stóðu fyri.

Tað er eisini staðfest, at Congo-rørslan var fyrsta mannarættindarørslan, sum nýtti myndir á henda hátt.

At Dollin var í fremstu røð á hesum øki er eingin ivi um. Hetta er eisini prógvað av, at hann á vitjan í Føroyum í 1904 vísti skakandi ljósmyndir úr Congo í Havn og á Viðar-eiði.

Frásøgnin í Tingakrossi er í veruleikanum tað mest ítøkiliga, sum er kent yvirhøvur um slíkar myndir úr Congo.

Hetta vóru uttan iva somu myndir, sum vóru vístar í fyrilestrunum í Bretlandi, sum Dollin var tann fyrsti at halda.

Tað vísir seg, at meðan alt skrivligt tilfar frá hesi tíðini er skrásett væl og virðiliga, so eingin ivi er um, hvaðani tað stavar, so er heilt øðrvísi við myndunum. Har er einki skrásett um, hvørt ið hevur tikið tær. Tá ið so eingin vitan hevur verið um Dollan, so hava søgufólk gitt sum frægast.

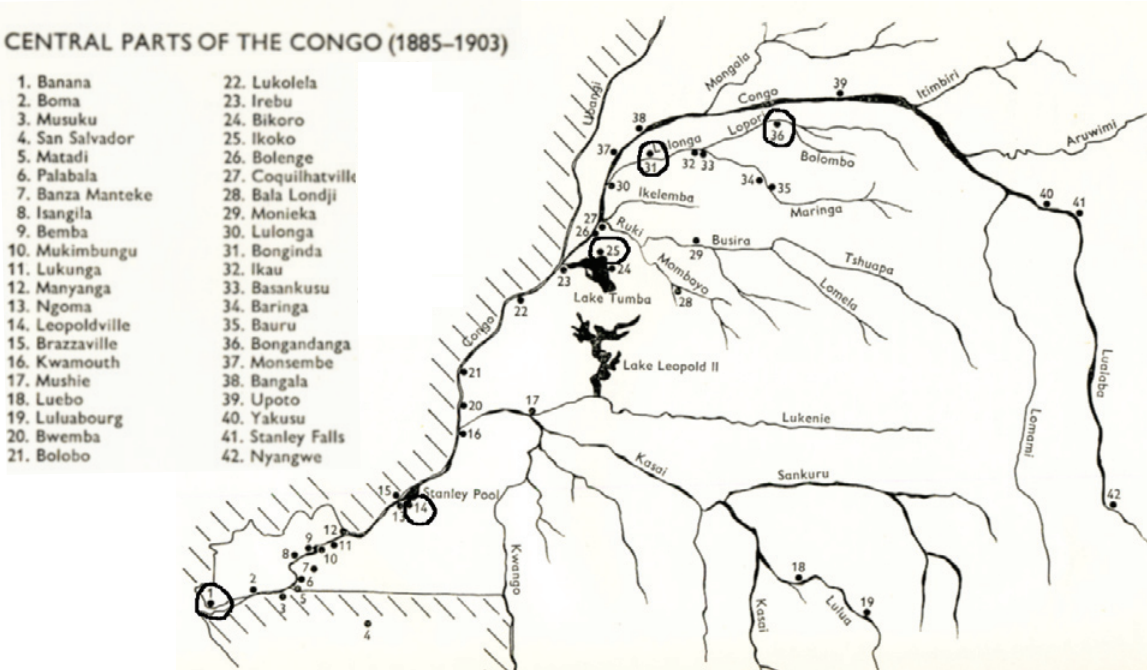
Eg havi kunnað staðfest, at nógv av tí, sum er skrivað um hesar myndir, ikki kann passa. So hvørt hetta er staðfest, hevur verið komið nærri sannleikanum.

Eitt dømi er Kevin Grant, søgu-professari í USA. Hann hevur eina annars frálíka frásøgn um Congo-málið í síni bók A civilised Savagery.

Her skrivar hann, at myndirnar, sum vóru nýttar á fundarrøðini í Bretlandi, hevði Casement tikið heim við sær úr Congo.

Her var lætt at staðfesta, at hetta kundt ikki passa. Casement kom til Bretlands 1. desember 1903, og søgan sigur annars einki um, at hann hevði nakrar myndir við sær.

Hinvegin vita vit frá brævaskifti millum Morel, oddamann í Congo herferðini, og Dollan longu í no-

Hetta er kort av Congo-ánni, har Casement saman við Dollanum gjørdi sína søguligu ferð. Tey ymsu plássini eru merkt við tølum, og tey mest áhugaverdu fyri hesa søgu eru hesi.

1. Boma, havnabýur og táverandi høvuðsstaður í Congo.
14. Leopoldville, sum seinni gjørdist høvuðsstaður. Her kom Dollin umborð á Henry Reed 17. juli 1903.
25. Ikoko. Liggur við (Man)tumbavatnið. Her var fyrsti veruligu støðgurin hjá Casement, og vóru teir á hesum leiðum í 17 dagar. Her merktist yvirgangurin serliga væl. Í Ikoko høvdu búð 4-5.000 fólk, men nú vóru tey 600. Her tók Dollin m.a. myndina av Mola Ekulite og Yoku, og tað er kanska her, at tær fyrstu av hesum søguligu myndum vóru tiknar.
31. Bonginda. Missiónsstøðin, har Dollin og Armstrong virkaðu. Her var fyrst komið 22. august á veg niðan eftir ánni. Oman eftir ánni var steðgurin longri. Tá var komið til Bonginda 5. september, og steðgað var til 9. september. Farið var tá nærum beinleiðis aftur til Leopoldville, har Dollin fór sjúkur í land 15. september, og hann for úr Congo til Bretland fimm dagar seinni.
36. Bongandanga. Á leiðini var ringt at sigla vegna mjørka, men “Danielson kept things going well all night”. Til Bongandanga var komið 29. august, og farið varð avstað aftur 3. september oman eftir ánni aftur.

vember 1903, at Dollin hevði myndir við sær úr Congo. Hesar vóru eisini nýttar fundum longu fyrst í november.

Eisini heldur Grant sum mong onnur, at hesar myndir eru tiknar av W.D. Armstrong, leiðaran á missiónsstøðini í Bonginda, har Dollin eisini virkaði.

Upplagt skeivar gitingar

Men her ber til at staðfesta, at hetta er í mesta lagi partvíst rætt.

Sliwinski, canadiskur søguprofessari, sigur í grein sum kallast: Childhood on Human Right: The Kodak on the Congo (Barnaskógvar hjá mannarættindum: Kodak (kent merki á myndatólum) í Congo) um myndina á næstu síðu av Mola og Yoku:

“Henda myndin, sum Casement legði við síni upprunaliga frágreiðing, vísir Mola sitandi á einum nútímans stóli. Eitt annað barn við

líknandi løsti, Yoko, stendur dygst við. Myndatakarin er ónevndur, men frágreiðingin hjá Casement vísir til Armstrong at hava tikið hesa myndir av Epondo, (sum eisini hevði fingið kvett aðra hondina) og av nógvum øðrum ofrum. Tí tykist tað at vera sannlíkt, at Armstrong eisini tók myndina av Mola.”

Fyrst er at siga, at Casement hevði ongar myndir í síni frágreiðing. Men tað avgerandi er, at tað kann staðfestast, at henda myndin má vera tikin í bygdini Ikoko tann 29.juli, sum Casement vitjaði, áðrenn hann 22. august kom til Bonginda, har Armstrong helt til. Umframt hetta var missiónin í Ikoko ein helt onnur enn í Bonginda.

Tískil kann staðfestast, at Armstrong hevur heilt vist ikki verið í Ikoko og kann ikki hava tikið hesa mynd. Men Dollin var har og kann saktans hava tikið myndina. Tí er tað uttan iva hann, sum hevur tikið

hana.

Annars eru nógvar myndir sum henda, har ofrið hevur hvít klæði um seg sum bakgrund fyri løstaða avkvetta armin, so hann skal síggjast betur á myndini, og sum sigst vera eyðkenni fyri myndirnar hjá Armstrong

Men tað er sannlíkt Dollin, sum er tann fyrsti við hesi uppseting, og tí kann tað eins væl vera hann, sum hevur tikið allar ella tær flestu líknandi myndirnar.

Mark Twain nýtti myndir hjá Dollanum

Ein aðra ábending fyri hesum fæst í myndini á næstu síðu, har 9 myndir eru settar saman. Her sæst, at tær eru allar uppsettar á sama hátt, og kunnu væl hava sama uppruna.

Hetta er mynd, sum fyrst og fremst er kend frá einum bóklingi hjá gitna amerikanska skemtirit-høvundanum Mark Twain, sum eis-

ini gjørdist ein partur av stríðnum móti Leopold kongi.

Hesin hansara bóklingur kallaðist King Leopold’s Soliloquy, “Einrøða hjá Leopold kongi”, sum kom út í 1905. Her skrivar Mark Twain uppá spott eina røðu uppá nakkan av Leopoldi um alt tað góða, hann hevur gjørt fyri fólkið í Congo. Hetta verður alt oyðilagt av spilli-klútum. “Men tíbetur er eydnast mær at mutra nógvar teirra til tøg. Men einum er tað ikki eydnast mær at mutra, og hetta er Kodak, myndatólið”. Hetta er eisini ein viðurkenning av tí týdningi, sum nýtslan av myndum hevði.

Hesin bóklingur hjá Mark Twain er eitt tað mest kenda rit um Congo frá hesi tíðini, og sagt verður, at tað var lisið av milliönum av fólki. Hann finst á alnótini, eisini við hesum myndum.

Tað eru eisini fleiri gitingar um, hvaðani hesar myndir hjá Mark Twain stava. Ein søgufrøðingur, John Edwin Mason í USA, skrivar í eini grein um hetta evni, at tær eru tiknar umleið 1905 av trúboðarunum Alice Harris og W.D. Armstrong.

Fyrst kann sigast, at hesar myndir eru tiknar í 1903. Hetta er ein avgerandi munur, tí vit vita, at Alice Harris byrjaði ikki at taka myndir av lamløstaðum fólki fyrr enn í mai 1904. Tí er tað avgjørt ikki Harris, sum hevur tikið nakra av hesum myndum. At myndirnar skulu vera tiknar í 1905 er bert eitt skot fyri at fáa árstalið at passa við gitingina.

Tað kann eisini staðfestast, at hesar myndir eru tiknar í minst tveimum ymiskum plássum. Minst tríggjar eru tiknar í Ikoko, har Armstrong, sum áður nevnt, ikki var til staðar, meðan Dollin var. Minst tríggjar eru tiknar í Bonginda, har teir báðir vóru til staðar.

Men verður hugt at uppstillingini við teimum hvítu klæðunum, so er tað eins sannlíkt, at tað er sami myndamaður, sum hevur tikið allar myndirnar, og tá kann tað bara vera Dollin. Tað er tí nógv, sum bendir á, at Armstrong hevur fingið æruna av myndum, sum Dollin hevur tikið.

Meira um Armstrong

Hesin partur av hesi grein er ikki við